

USNADŇOVÁNÍ OBCHODU V LIBERALIZACI MEZINÁRODNÍHO OBCHODU A EVROPSKÁ UNIE

Ludmila Štěrbová

Shrnutí

Usnadňování obchodu (Trade Facilitation) je jako téma zařazeno do diskusí členů Světové obchodní organizace (WTO) téměř již od jejího vzniku, od konference ministrů WTO v Singapuru v r. 1996. Toto téma se dostalo také do agendy současného negociačního kola, které bylo pod názvem Doha Development Agenda otevřeno v r. 2001, a zůstalo v něm i po vyloučení některých témat z jednání v r. 2004. Téma usnadňování obchodu je zájmem jak rozvinutých, tak rozvojových zemí. Jedná se o harmonizaci a zjednodušení procedur doprovázejících obchodní operace. Pokrok v této oblasti bude mít významné ekonomické přínosy pro podnikovou sféru, avšak vyžaduje značné investice ze strany vlád, které se harmonizačních procesů zúčastní. Text nastiňuje problematiku usnadňování obchodu a zabývá se zájmy Evropské unie v této oblasti.

Klíčová slova: usnadňování obchodu, WTO, EU

Abstract

TRADE FACILITATION THROUGH LIBERALISATION AND THE EU

Trade Facilitation is a topic of the discussion of the members of the World Trade Organization (WTO) since almost its establishment, since the WTO Ministerial Conference in Singapore in 1996. The issue has been included into the agenda of the current round of negotiations that has been open as Doha Development Agenda in 2001 and remains in it also after exclusion of some topics from the agenda in 2004. Trade Facilitation is in interest of developed as well as developing countries. The core of the issue is facilitation and harmonization of procedures accompanying business operation. Progress in this field will have significant benefits for business sphere, but it requires an extended investment from the participating governments. The text sums up the area of Trade Facilitation and deals with interests of the EU in this field.

Keywords: Trade Facilitation, WTO, EU

JEL Classification: F02, F13, F15, F42

Úvod

Usnadňování obchodu (Trade Facilitation) není v literatuře doposud jednoznačně definováno, i když s tímto pojmem pracuje řada mezinárodních vládních i nevládních organizací. Termín zahrnuje v praxi nejen celní procedury, ale také celou řadu domácích politik, institucionálních, administrativních a infrastrukturních postupů, které jsou nějakým způsobem spojeny s pohybem zboží přes hranice. Bez ohledu na vymezení definice pojmu je následující stat' zaměřena na praktický význam pojmu usnadňování obchodu a na jeho mezinárodní rozměr zejména z hlediska multilaterálního snížení transakčních nákladů na obchodní operace. Z tohoto důvodu konzultace pojednává o usnadňování obchodu, jak se promítá historicky do diskusí a vyjednávání ve WTO, a to zejména s ohledem na současný vývoj, kdy byla nalezena shoda mezi členskými státy WTO a byla uzavřena dohoda k této problematice, která je nyní otevřena k ratifikaci jednotlivými členy. Zájem na pokroku v této oblasti mají jak rozvinuté, tak rozvojové země, i když byl jejich přístup k jednáním rozdílný. Analýzy potvrzují (OECD 2006, 2009, 2013), že zjednodušení procedur spojených s obchodováním přinese úspory pro podnikové subjekty. Významná je v tomto případě mnohostranná účast všech zemí a závaznost výsledků, a to vzhledem k současné provázanosti a rozvětvenosti mezinárodního obchodu. Účast omezeného počtu zemí v harmonizaci procedur by měl za důsledek jen limitované přínosy, neboť většina exportérů se zaměřuje na více trhů a usnadněním obchodu pro ně bude pouze stejný základní postup všech cílových teritorií. Mnohostrannou platformu více než jiné mezinárodní organizace poskytuje WTO, navíc se jedná o systém pravidel a závazků, který je aplikován pro všechny členské země zároveň. Evropská unie pokrok v oblasti usnadňování obchodu podporuje od začátku diskusí a vyjednávání, a přispívá také finančně do procesu technické pomoci a budování kapacit v rozvojových zemích. Ratifikace dohody uzavřené ve WTO nebude mít pro EU pravděpodobně velké dopady na regulační systém a implementaci opatření, neboť administrativní překážky obchodu jsou v EU a členských zemích považovány za relativně nízké a jsou v souladu s praxí vyspělých zemí. Postoj EU však vyjednávání ovlivnil a EU v rámci dohody bude plnit určité závazky. Cílem konzultace je přehled o vývoji problematiky usnadňování obchodu na mezinárodních platformách a o zájmech EU v této oblasti.

1. Význam usnadňování obchodu

Procedury, formality a administrativa v mezinárodním obchodě je výsledkem potřeb vlád a obchodních operátorů monitorovat a kontrolovat pohyb zboží, transfer služeb a souvisejících finančních toků. Uvedené požadavky jsou předpokladem správného vybírání celních poplatků, zachycení přeshraničního pohybu drog, zbraní, nebezpečného odpadu, chráněných živočišných a rostlinných druhů, padělaného zboží, národních památek a dalšího zboží podléhajícího kontrole a zároveň jsou předpokladem pro statistické sledování mezinárodních obchodních toků. Regulační orgány jednotlivých států však často mění nebo doplňují další formality, procedury a dokumenty, bez ohledu na dopad těchto změn na náklady a efektivnost obchodního systému. Požadavky na dokumentaci jsou často netransparentní a na různých místech duplicitní. Státy tak vytvářejí nadbytečné administrativní překážky obchodu. Důsledkem této praxe je zvýšení nákladů na obchodní operace, které se následně promítají do cen, které platí spotřebitel, dále určitá nejistota

spojená s obchodními přeshraničními transakcemi, velká míra rozdílnosti mezi oficiálními regulacemi jednotlivých států a v neposlední řadě i (zvýšením nákladů na dovoz) snížení konkurenceschopnosti domácí ekonomiky. Tyto dopady odrazují zejména střední a malé podniky v jejich zapojení do mezinárodního obchodu, neboť překonání administrativních překážek pro vývoz, který není pravidelně opakovaný, je příliš nákladné, než aby do něj mohly jednorázově investovat a než aby shledaly zahraniční trh atraktivním. Stejný závěr je možno dovodit celkově pro vývozce z rozvojových zemí – cílem vývozu zpracovaných výrobků z rozvojových zemí jsou téměř z poloviny trhy ostatních rozvojových zemí; na nich ovšem administrativní překážky dovozu představují velmi komplikovanou bariéru.

Odstranění nadbytečných administrativních překážek obchodu je v mezinárodním obchodě velmi složité, jednak z důvodu jejich rozmanitosti, jednak z důvodu stanovení míry jejich „oprávněnosti“ a v neposlední řadě i proto, že jimi státy ve stále větší míře nahrazují celní bariéry nebo klasické netarifní překážky obchodu¹. Nicméně, k řadě aktivit v odstranění překážek v této oblasti docházelo již od osmdesátých let dvacátého století. Zjednodušení a zredukování formalit, procedur, dokumentů a dalších požadavků na jejich minimální úroveň přijatelnou pro všechny dotčené strany bylo doposud dosahováno především prostřednictvím mechanismů, zajišťujících konzultace a toky informací týkajících se obchodu mezi zainteresovanými státy. Takové mechanismy byly vyvinuty mezinárodními organizacemi, např. Evropskou hospodářskou komisí OSN (EHK), Konferencí OSN pro obchod a rozvoj (UNCTAD), Světovou celní organizací (WCO), Mezinárodní obchodní komorou (ICC), Mezinárodní standardizační organizací (ISO).

Pojem usnadňování obchodu tak, jak je užíván dnes, je širší než dosavadní konzultace a výměna informací: cílem je zjednodušení, harmonizace a standardizace formalit, procedur, dokumentů tak, aby se obchodní transakce staly snadnější, rychlejší a více efektivní. Součástí stále zůstává problematika spojená s automatizovaným poskytováním dat, která není přes pokrok v informačních technologiích stále vyřešena. Nejedná se však pouze o vyřešení technických předpokladů pro usnadnění obchodu – celému procesu se musí přizpůsobit také instituce a jejich procedury, v řadě případů půjde i o vybudování nových institucionálních kapacit a zajištění jejich kvalifikovaného personálního obsazení.

Jak již bylo uvedeno, význam usnadňování obchodu spočívá ve snížení nákladů spojených s vývozem a dovozem zboží. UNCTAD uvádí, že průměrná celní transakce v současné době vyžaduje aktivitu 20 – 30 různých subjektů, 40 dokumentů, 200 jednotlivých informací, které se z 30 % nejméně 30krát opakují (UNCTAD 2014). V mnoha případech náklady na celní formality přesahují clo vážící se na dovoz dané položky. Studie sdružení APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation) již v roce 1997 odhadovala přínos programů na usnadnění obchodu ve výši 0,26 % reálného HDP těchto zemí a úspory na dovozních cenách ve výši 1–2 % (APEC 1997). Podle Světové banky se náklady na obchodní operace sníží v průměru 0,2 %, přičemž výrazněji se sníží v méně rozvinutých zemích: např. v bilaterálním obchodě mezi zeměmi subsaharské Afriky a Středního východu a severní

1 Výši transakčních nákladů na obchodní operace v souvislosti s počtem dokumentů a časem, které jsou potřebné pro vývoz a dovoz, ukazuje řebříček Doing Business Světové obchodní banky při porovnání jednotlivých zemí. Zvyšující se počet dokumentů a zejména prodlužující se čas potřebný na vývozní a dovozní proceduru se odráží v rostoucích nákladech na jeden kontejner vývozu a dovozu (World Bank 2014).

Afriky o 3,4 %, mezi zeměmi subsaharské Afriky a Evropou a střední Asii o 3 %, mezi zeměmi subsaharské Afriky a jižní Asii o 2,2 % (World Bank 2009). OECD uvádí, že náklady na zavedení opatření směřujících k usnadnění obchodu nejsou obzvláště vysoké a jsou mnohem menší než přínos z implementace těchto opatření: náklady se pohybují mezi 3,5 a 19,7 miliony Euro pro období 3 – 5 let, a roční operativní náklady nepřesáhnou 2,5 milionů Euro. Nejnákladnější je implementace informačních technologií a mechanismu jediného místa k vyřízení procedur (tzv. single window mechanism²); největší pozitivní dopad však má vzdělávání pracovníků pohraničních agentur. Některá opatření jsou nákladná na zavedení do praxe, avšak nenáročná při operativním užití, jiná vyžadují politickou vůli spíše než investice (OECD 2013). Přínos zavedení opatření k usnadnění obchodu je u zboží odhadován ve výši 15% snížení ceny u zboží dováženého do rozvojových zemí, a ve výši 10% snížení ceny u dovozu do vyspělých ekonomik (OECD 2009).

Urychlení celních procedur a jejich předvídatelná doba trvání jsou také velmi významné z pohledu moderních obchodních metod³ a současného pojetí mezinárodního obchodu v rámci dodavatelských řetězců.

2. Usnadňování obchodu ve WTO

Mnohostranný obchodní systém má ve svých pravidlech ustanovení, která zvyšují transparentnost a stanovují minimální procedurální standardy, jako například články Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT), které se vztahují ke svobodě tranzitu, k poplatkům a formalitám při vývozu a dovozu a k publikaci a administraci regulačních opatření v obchodě. Některé oblasti, které představují administrativní překážky obchodu, však upraveny nejsou, jako např. celní procedury, celní dokumentace a transparentnost. Rozvoj obchodu v posledních dekadách ukázal na nezbytnost vytvoření více uniformních, uživatelsky příznivějších a efektivních pravidel.

Usnadňování obchodu je téma, které bylo do diskusí WTO zařazeno v roce 1996 rozhodnutím Ministerské konference v Singapuru (WTO 1996). Stalo se to zejména na podnět Evropských společenství, která požadovala analýzu toho, zda by do mnohostranného systému měly být zařazeny další oblasti včetně usnadňování obchodu. Současně s touto oblastí⁴ byla do diskusí zařazena i témata obchodu a investic, obchodu a hospodářské soustřeže a obchodu a transparentnosti vládních zakázek. Tato čtyři témata jsou v materiálech WTO a v literatuře reflektována jako singapurská témata⁵. Bylo vymezeno, že termín usnadňování obchodu se bude týkat zjednodušení a harmonizace procedur mezinárodního

-
- 2 Mechanismus „single window“ má umožnit předložení dokumentů (celní deklarace, žádost o povolení k vývozu nebo dovozu, certifikát původu, faktura, atd.) náležitých pro vývoz zboží, propuštění zboží do vnitřního oběhu nebo jeho transitu v jednom místě a jedinému subjektu a tím splnit všechny regulační požadavky s těmito transakcemi související.
 - 3 Myšlena je zejména metoda „just-in-time“.
 - 4 Ministři uložili Generální radě WTO zabývat se analýzou vedoucí k závěrům ohledně zjednodušení obchodních procedur s cílem posoudit rozsah pravidel mnohostranného obchodního systému v této oblasti (WTO 1996).
 - 5 Tato stať se soustřeďuje výlučně na usnadňování obchodu a nezabývá se analýzou singapurských témat ani rozбором příčin vyřazení tří z nich ze současného kola mnohostranných vyjednávání, a to především z důvodu rozsahu textu.

obchodu, za které jsou považovány aktivity, praktiky a formality vztahujících se ke sběru, sdělování a zpracování dat vyžadovaných pro pohyb zboží v mezinárodním obchodě (Mošé, Orliac, Minor 2011).

V deklaraci ministrů z Doha 2001 bylo dále upřesněno, že diskuse ve WTO bude konkretizovat články V, VII a X dohody GATT 1994⁶ a budou identifikovány potřeby a priority členů, zejména rozvojových a nejméně rozvinutých zemí, a zároveň bude zajištěna adekvátní technická pomoc a podpora pro budování kapacit v této oblasti (WTO 2001). Faktické negociace o usnadňování obchodu pak měly začít po Ministerské konferenci v Cancúnu 2003.

V počátcích diskusí rozvojové země v zásadě odmítaly zastřešení problematiky usnadňování obchodu Světovou obchodní organizací, a to s několika hlavními argumenty. Jedním z nich bylo vyloučení duplicity prací se Světovou celní organizací (WCO): rozvojové země požadovaly, aby WTO pouze vyzvalo své členy k účasti na aktivitách WCO. Dále navrhovaly, aby WTO přijalo pouze nezávazná pravidla nebo doporučení, která by členové co nejlépe implementovali do národních regulačních ráadů podle svého uvážení. Odkaz na činnost v jiné mezinárodní organizaci nebo nezávaznost přijatých ustanovení by totiž byla vyloučila eventuální využití mechanismu řešení sporů při nedodržení pravidel, což bylo cílem uvedených dvou návrhů. Zároveň však rozvojové země zdůrazňovaly, že potřebují významnou finanční a technickou pomoc pro modernizaci a reformu stávajících celních procedur, které zahrnují investice do informačních technologií, infrastruktury celních operací, zařízení pro sledování zboží, atd. Tato pomoc však neměla být spojována se stanovením závazných pravidel WTO v dané oblasti.

Rozvinuté země včetně EU spolu s některými rozvojovými argumentovaly, že dosa- vadní aktivity ostatních mezinárodních organizací ohledně usnadňování obchodu musí být doplněny a završeny v rámci právního systému WTO. Ostatní mezinárodní organi- zace z důvodu relativně malého politického vlivu a neexistujícího mechanismu vynucení v zásadě nemají nástroje k tomu, aby donutily své členy k přijetí nových pravidel, zatímco WTO je akceptováno nejen vládami, ale také podnikatelskou komunitou a širokou veřej- ností, což by mělo motivovat rozvojové země k postoupení příslušných reforem, na kte- rých by se rozvinuté země podílely.

Po neúspěchu konference v Cancúnu v r. 2003 byla agenda negociačního kola zúžena a byla z ní kromě jiného také vyloučena tzv. singapurská témata, avšak kromě usnadňo- vání obchodu. Na ponechání této části mandátu pro jednání přistoupily rozvojové země na nátlak rozvinutých zemí, zejména EU, která měla největší zájem na odstranění admi- nistrativních překážek obchodu z důvodu provázanosti svých některých členských zemí s jejich bývalými koloniemi a z důvodu významného podílu surovin a polotovarů v dovozu do EU z rozvojových zemí. Následně bylo v roce 2004 rozhodnuto o tzv. modalitách⁷ pro negociace o usnadňování obchodu. Modality odrazily význam technické asistence a podporu budování kapacit pro rozvojové a nejméně rozvinuté země, která jim umožní

6 Článek V se vztahuje ke svobodě tranzitu, článek VIII k poplatkům a formalitám při vývozu a dovozu, článek X k publikaci a administraci regulačních opatření v obchodě.

7 Za modalitu je ve WTO označován způsob, jakým bude vypočten nebo určen konečný liberalizační závazek jednotlivých členů. Způsob liberalizace je nutno sjednat, protože k němu musí být konsensuální shoda – výsledný liberalizační závazek stanovený podle sjednaných modalit může být pro každou zemi rozdílný.

účastnit se plně vyjednávání. V zásadě šlo o závazek pomoci uvedeným zemím, který byl nezbytnou podmínkou jejich účasti v jednáních o usnadňování obchodu a následně plně implementace eventuálně dosažených výsledků. Bez tohoto příslibu by se rozvojové země do usnadňování obchodu nezapojily, což by jeho smysl a význam zcela negovalo, neboť právě v rozvojových zemích jsou administrativní překážky vývozu a dovozu nejvyšší a nejvíce zatěžují nákladovou stránku obchodních operací. Po přijetí uvedených modalit bylo jasné, že se nejedná o reciprocitu liberalizačních závazků, jako v klasických oblastech vyjednávání, ale o liberalizaci „zaplacenou“ efektivní pomocí⁸ ze strany vyspělých zemí, které mají na zjednodušení procedur obchodu zájem.

Negociace byly založeny na dvou částech. První se orientovala na technické aspekty, přičemž byly sjednávány detaily nezbytného zlepšení procedur s cílem zajistit efektivnost a účinnost budoucí dohody. V rámci druhé oblasti se členové WTO zabývali zvláštním a rozdílným zacházením pro rozvojové země, technickou pomocí a budováním kapacit nezbytných pro implementaci budoucí dohody. Je nutno dodat, že usnadňování obchodu patřilo do jednotného závazku⁹. Vzhledem k zanedbatelnému pokroku, kterých členové WTO všeobecně dosáhli v jednáních od roku 2004, koncept negociací byl změněn a jednání pokračovala pouze v oblasti zemědělství, v usnadňování obchodu a v rozvojové problematice.

Na Ministerské konferenci v Bali v r. 2013 byla dosažena shoda o přijetí dohody o usnadňování obchodu (Agreement on Trade Facilitation). Na konci roku 2014 bylo její kodifikované znění - přes dočasné blokování konsensu ze strany Indie - schváleno a předloženo k ratifikaci¹⁰. Jednotlivé věcné části dohody se týkají norem pro publikaci právních předpisů, regulatorních předpisů a procedur včetně internetových publikací, disciplín v poplatcích a pokutách, předběžného příchodu zboží, užití elektronické platby, záruk dovolujících rychlé propuštění zboží do oběhu, autorizovaných operátorů, procedur pro urychlené naložení zboží, přednostního propuštění rychle se kazícího zboží, snížení počtu dokumentů a formalit souvisejících se společnými celními standardy, využití jediného místa k vyřízení administrace, jednotnosti procedur na hranicích, přechodného přijetí zboží, jednodušších tranzitních procedur, celní spolupráce a koordinace, elektronické výměny informací a vytvoření jediné národní informační kanceláře. Dohoda také řeší zvláštní a rozdílné zacházení pro rozvojové a nejméně rozvinuté země, které jim umožní určit si, kdy budou implementovat jednotlivá ustanovení dohody a identifikovat ustanovení, pro která budou potřebovat technickou pomoc a podporu v budování kapacit. Součástí dohody jsou také závazky zemí, které přijmou v okamžiku vstupu dohody v platnost.

8 Technická pomoc může např. zahrnout časovou studii, která má odhalit důvody, proč je obchodní procedura neúměrně dlouhá. WCO uskutečnilo takovou studii v severním koridoru Východoafrické komunity (East African Community, EAC), z Mombasy (Keňa) do celního úřadu ve vnitrozemí v Kampale (Uganda). Závěrem bylo, že pomalou přepravu zboží způsobuje hromadění celních deklarací, infrastruktura a úřední hodiny vládních agentur. (WCO 2014).

9 Jednotný závazek, tzv. single undertaking, znamená, že je možno uzavřít dohodu o liberalizaci obchodu teprve tehdy, když je dosaženo konsensu ke všem částem vyjednávání. Ve zkratce se tento princip označuje jako „není sjednáno nic, dokud není sjednáno vše“.

10 Dohoda bude zahrnuta prostřednictvím tzv. Protokolu o změně do přílohy 1A Dohody o založení WTO. První zemí, která Dohodu o usnadňování obchodu ratifikovala, byl Hongkong.

3. Usnadňování obchodu v ostatních mezinárodních organizacích

Vzhledem k rozsáhlosti pojmu usnadňování a zjednodušování obchodu je seznam organizací, vládních i nevládních, které se v posledních několika desetiletích tímto tématem zabývaly, velmi obsažný. Jsou to WCO, EHK a v jejím rámci Centrum pro usnadňování obchodu a elektronické podnikání OSN (UN/CEFACT), UNCTAD, Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), Světová banka (WB), Organizace pro výživu a zemědělství (FAO), Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL), ICC, nevládní organizace s aktivitami v oblasti dopravy, standardizace, telekomunikací, informačních technologií, včetně regionálních integračních uskupení. Vzhledem k rozsáhlým aktivitám jsou dále uvedeny pouze některé pro ilustraci jejich činnosti.

Každá z uvedených organizací se zabývá rozdílnými aspekty usnadňování obchodu. Za nejvýznamnější je možno považovat činnost WCO, v jejímž rámci byla již v r. 1974 uzavřena Kyotská konvence o zjednodušení a harmonizaci celních procedur¹¹. Jedná se o dohodu, která přinesla základní principy zjednodušených a harmonizovaných celních procedur a která obsahuje ucelený soubor těchto procedur pro usnadnění legitimního mezinárodního obchodu při výkonu celní kontroly včetně ochrany celních výnosů. Konvence poté byla na přelomu tisíciletí přepracována a revidovaná verze vstoupila v platnost v r. 2006. Revize začlenila do problematiky celních procedur transparentnost a předvídatelnost celních činností, standardizaci a zjednodušení celních deklarací na zboží a podpůrných dokumentů, zjednodušení procedur pro oprávněné osoby, co nejvyšší využití informačních technologií, minimalizaci celních kontrol pro zajištění shody s regulatorními předpisy, využití risk managementu, předběžné informovanosti a následné kontroly na základě auditu, koordinaci s jinými pohraničními orgány v oblasti intervencí a partnerství v obchodu (WCO 2000). V současné době má konvence 98 členů, včetně všech členských států EU a Evropské unie samotné. Tito členové mají právně povinnost standardy dohody implementovat, i když směrnice, která dohodu doprovází s cílem jednotné interpretace usnesení dohody, závazná není. V negociacích WTO o usnadňování obchodu je tato dohoda „referenčním nástrojem“ a její členové sehrávají aktivní roli v jednáních.

EHK vyvíjela aktivity v oblasti obchodu a dopravy, směřující k usnadnění obchodu, již v sedmdesátých letech minulého století. Doporučení k této oblasti z ro. 1974 bylo v rámci UN/CEFACT aktualizováno v roce 1999 a představovalo pracovní program k usnadňování obchodu. Cílem bylo založit národní centra se sdílenou účastí států a privátních subjektů, která by identifikovala problémy zvyšující náklady a efektivitu zahraničního obchodu země, vyvíjela opatření ke snižování nákladů a zvyšování efektivity, byla nápomocna při jejich implementaci a byla zároveň místem, kde by byly shromážděny informace o nejlepších praktikách usnadňování obchodu (UN/CEFACT 2001). Aktivity UN/CEFACT byly založeny na konzultacích, jejichž prostřednictvím bylo dosahováno určitého stupně zjednodušení, harmonizace a standardizace procedur spojených s obchodováním. Zjednodušením se rozumí kombinace různých dokumentů v jeden, harmonizací sjednocení národních formalit, procedur, operací a dokumentů s mezinárodními konvencemi, standardy a praktikami, a standardizací vyvinutí mezinárodně přijatých zformalizovaných procedur, dokumentů a informací. V uplynulých patnácti letech bylo založeno

11 The International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (as amended).

cca 60 národních center pro usnadňování obchodu, a UN/CEFACT svou práci soustřeďuje nyní na doporučení k usnadňování obchodu a jejich kontinuální revizi a na začlenění soukromého sektoru do těchto aktivit, a dále spolupracuje na vývoji standardů a technických specifikací, a to zejména pro oblast přenosu dat a informací.

Organizace UNCTAD a OECD poskytují k tématu usnadňování obchodu především analytickou podporu¹² a podílejí se na činnostech dalších organizací, včetně WTO. OECD jako pozorovatel při jednáních vydala doporučení k opatřením, u kterých identifikovala nejvyšší dopad na redukování nákladů spojených s obchodem: harmonizace dokumentů, sjednocení celních procedur a předvídatelnost ohledně celní regulace, jako např. jaký celní tarif se aplikuje na určité zboží nebo jasná pravidla v procedurách a dostupnost informací spojených s obchodem. OECD také vyvinula indikátory, podle kterých je možno odhadnout dopad jednotlivých opatření: bylo sestaveno dvanáct indikátorů odpovídajících hlavním kategoriím usnadňování obchodu v jednání ve WTO. Indikátory jsou sestaveny z 98 proměnných. Užití indikátorů pomůže členům WTO určit, která z oblastí usnadňování obchodu je pro ně prioritou (Moisé, Orliac, Minor 2011).

4. Evropská unie a usnadňování obchodu

Evropská unie prosazovala svůj zájem na opatřeních vedoucích k usnadňování obchodu již v průběhu Uruguayského kola liberalizačních jednání a podařilo se jí o významu tohoto tématu přesvědčit i ostatní členské státy WTO. Především na podnět EU se téma stalo součástí Singapurské ministerské deklarace z konference ministrů WTO v r. 1996 a předmětem jednání po roce 2001 a zejména po 2004.

EU považuje téma usnadňování obchodu za velmi významnou součást celní politiky, a to i v souvislosti s bezpečností. Celní kodex EU byl již v roce 2005 novelizován z důvodu reflexe na bezpečnostní problematiku a zahrnuje opatření jako např. požadavek předběžné informace o dovozu nebo vývozu zboží přes hranice EU nebo jednotná kritéria pro vyhodnocení rizik. Především však byl vytvořen koncept autorizovaného ekonomického operátora (Authorised Economic Operator) vzájemně uznaného členskými státy EU, který zajišťuje v jednotlivých členských státech soulad celních procedur s předpisy, shromažďuje informace a aplikuje příslušné bezpečnostní standardy.

EU zároveň pokládá opatření související s usnadněním obchodu za jeden z hlavních faktorů rozvoje zejména rozvojových ekonomik, avšak i ekonomik členských států EU, jejichž zapojení do mezinárodního obchodu představuje více než jednu pětinu celkových obchodních toků. Tento aspekt EU zdůrazňuje také v bilaterálních obchodních dohodách se třetími zeměmi, a usnadňování obchodu do dohod zahrnuje. Jedná se o ustanovení ke zjednodušení požadavků a formalit v souvislosti s celním propuštěním zboží, spolupráci na ustavení jediné agentury, která by vyřídila celní proces a které by předaly všechny potřebné informace, zefektivnění pracovních metod a zajištění transparentnosti

12 Např. Trade Facilitation Handbook (UNCTAD 2006, Reflections on a Future Trade Facilitation Agreement: Implementation of WTO Obligations (UNCTAD 2011), The new frontier of competitiveness in developing countries – Implementing trade facilitation (UNCTAD 2014), The Costs and Challenges of Implementing Trade Facilitation Measures (OECD 2013) nebo Needs, Priorities and Costs Associated with Technical Assistance and Capacity Building for Implementation of a WTO Trade Facilitation Agreement A Comparative Study Based on Six Developing Countries (OECD 2006).

a efektivnosti celních procedur, zredukování, zjednodušení a standardizaci dat v požadovaných celních dokumentech, aplikaci moderních celních technik včetně posouzení rizik, následných kontrol a auditu, zjednodušení a usnadnění dovozu prostřednictvím předběžných celních procesů před faktickým příchodem zboží. Usnadňování celních procedur a zjednodušování obchodu je také předmětem současných nejvýznamnějších bilaterálních jednání EU v rámci dohody o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství (TTIP) s USA, ve kterých navazuje úzce na řešení regulatorních otázek. Zařazením opatření k usnadňování obchodu do bilaterálních dohod EU významně podporuje mnohostranné aktivity mezinárodních organizací a také vůli ostatních členských států WTO o této problematice jednat a přijmout v ní určité závazky. EU má totiž již sjednány nebo sjednává celou řadu bilaterálních preferenčních dohod, jejichž většina bude po dokončení všech jednání zahrnovat ve velké míře právě rozvojové země, pro které dojde přijetím mnohostranného závazku pouze k potvrzení závazku bilaterálního. Na implementaci jednotlivých aspektů usnadňování obchodu v mnohostranném rámci bude mít také pozitivní dopad případné úspěšné uzavření dohody TTIP, neboť sjednáváná pravidla vykazují potenciál kvalitativně posunout danou problematiku a v praxi dokázat její přínosy.

EU se také velmi aktivně účastní aktivit mezinárodních organizací činných v usnadňování obchodu, a to nejen prací analytických, ale také harmonizačních, především ve Světové celní organizaci a EHK.

Vzhledem ke svému zájmu o zavedení opatření vedoucích k usnadnění obchodu se EU stala jedním z největších donorů, kteří podporují implementaci Dohody WTO o usnadňování obchodu. EU věnuje 400 miliónů Euro v průběhu období pěti let, s cílem umožnit rozvojovým zemím plně využít výhod a úspor plynoucích z Dohody. Tato částka reprezentuje jednu třetinu z odhadované výše podpory nezbytné pro rozvojové země. Z ní je 30 miliónů Euro určeno na změnu legislativy v uvedených zemích tak, aby odpovídala Dohodě. Tento dar je zároveň určitým signálem podpory EU ekonomickému rozvoji, zvýšení zaměstnanosti a vymýcení chudoby v rozvojových zemích a jejich zapojení do globálních hodnotových řetězců.

Závěr

Usnadňování obchodu patří mezi relativně nové, avšak velmi významné směry liberalizace mezinárodního obchodu. Jedná se odstraňování administrativních překážek obchodu, které z důvodu náročnosti věcné i časové prodražují dovoz zboží, zvyšují jeho ceny, odrážejí od vývozu střední a malé podniky a v důsledku snižují konkurenceschopnost země a brzdí její ekonomické reformy. Tématem usnadňování obchodu ve smyslu nastavení procedur, který by mezinárodní obchod zjednodušovaly a posílily transparentnost jeho procedur, se zabývá řada mezinárodních organizací. Nejdůležitější jsou negociace v rámci WTO, kde byla dosaženo mnohostranné Dohody o usnadňování obchodu, k jejíž implementaci jsou zavázány jak vyspělé, tak rozvojové i nejméně rozvinuté země. Pro zajištění možných přínosů z dohody se vyspělé státy zavázaly k technické pomoci a podpoře budování kapacit v rozvojových zemích. Implementace dohody je také předmětem zájmu EU, která v rámci své celní politiky ke zjednodušení procedur spojených s obchodem již přikročila, a nyní ve velké míře podporuje své obchodní partnery v implementaci dohody, a to nejen finanční pomocí, ale také prostřednictvím synergického efektu plynoucího ze zahrnutí opatření k usnadňování obchodu také do bilaterálních preferenčních obchodních dohod EU se třetími zeměmi.

Literatura:

- APEC (1997): "The Impact of Trade Liberalization in APEC, [online], cit. 2. prosince 2014. http://publications.apec.org/publication-detail.php?pub_id=792
- Moisé, E., T. Orliac and P. Minor (2011): Trade Facilitation Indicators: The Impact on Trade Costs, OECD Trade Policy Working Papers, No. 118, OECD Publishing. [online], cit. 30. prosince 2014. <http://dx.doi.org/10.1787/5kg6nk654hmr-en>
- OECD (2006): Needs, Priorities and Costs Associated with Technical Assistance and Capacity Building for Implementation of a WTO Trade Facilitation Agreement A Comparative Study Based on Six Developing Countries, [online], cit. 12. prosince 2014. http://siteresources.worldbank.org/INTTLF/Resources/Needs_and_Priorities.pdf
- OECD (2009): Overcoming Border Bottlenecks The Costs and Benefits of Trade Facilitation, OECD Publishing, [online], cit. 12. ledna 2014. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/trade/overcoming-border-bottlenecks_9789264056954-en#page16
- OECD (2013): The Costs and Challenges of Implementing Trade Facilitation Measures, OECD Trade Policy Paper No. 157, [online], cit. 21. prosince 2014. http://www.oecd-ilibrary.org/trade/the-costs-and-challenges-of-implementing-trade-facilitation-measures_5k46hzqt8jh-en
- UN/CEFACT (2001): Recommendation No. 4, second edition, adopted by the United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business, Geneva. [online], cit. 3. ledna 2015. http://www.unecf.org/fileadmin/DAM/cefact/recommendations/rec04/rec04_ecetrd242e.pdf
- UNCTAD (2006). Trade Facilitation Handbook, Part I and II, National Facilitation Bodies: Lessons from Experience. United Nations publications. UNCTAD/SDTE/TLB/2005/1. New York and Geneva. [online], cit. 3. ledna 2015. http://unctad.org/en/Docs/sdtetlb20051_en.pdf
- UNCTAD (2011). Reflections on a Future Trade Facilitation Agreement: Implementation of WTO Obligations. A Comparison of Existing WTO Provisions. Transport and Trade Facilitation Series No. 2. United Nations publication. UNCTAD/DTL/TLB/2010/2. New York and Geneva. [online], cit. 3. ledna 2015. http://unctad.org/en/docs/dtltlb20102_en.pdf
- UNCTAD (2014): The new frontier of competitiveness in developing countries. Implementing trade facilitation, [online], cit. 3. ledna 2015. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/dtltlb2013d2_en.pdf
- World Bank (2009): The Crisis and Beyond: Why trade facilitation matters. Washington DC March 2009, [online], cit. 15. prosince 2014. <http://www.unohrlls.org/UserFiles/File/LLDC%20Documents/WB%20seminar%20October%202009/2PG%20GFC.pdf>
- World Bank (2014): Doing Business 2014, Country tables, [online], cit. 29. prosince 2014. http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/~/_media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB15-Chapters/DB15-Country-Tables.pdf
- WTO (1996): Singapore Ministerial Declaration, [online], cit. 1. prosince 2014. http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min96_e/wtodec_e.htm
- WTO (2001): Doha Ministerial Declaration, [online], cit. 1. prosince 2014. http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm
- WCO (2000): Convention internationale pour la simplification et l'harmonisation des régimes douaniers (amendée), Organisation Mondiale des Douanes, Bruxelles, [online], cit. 3. prosince 2014. http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv/~/_media/A7D0E487847940AD94DD10E3FDD39D60.ashx
- WCO (2014), WCO's Role in Implementing the WTO Agreement on Trade Facilitation, [online], cit. 29. prosince 2014. http://www.wcoomd.org/en/topics/wco-implementing-the-wto-atf/~/_media/44542CEBFB76401CB5E3F5794C2F134F.ashx